

ЕКОЛОШКИ ОДГОВОР НА ЕКСПАНЗИЈУ РУДАРЕЊА У ТИМОЧКОЈ КРАЈИНИ

II/ Анализа докумената јавних политика о квалитету ваздуха и вода градова Бора и Зајечара

У оквиру пројекта „Еколошки одговор на експанзију рударења у Тимочкој Крајини“, који финансира Европска унија, а реализују Удружење „За чесме“, Друштво младих истраживача Бор, Грађанска читаоница „Европа“ Бор и „Дечији центар“ Зајечар, предвиђена је и израда анализе постојећих докумената јавне политике о решавању проблема квалитета ваздуха и вода. Анализа је урађена на основу прикупљене документација која обухвата преко сто докумената на међународном, националном и локалном новоу града Бора и Зајечара. Под документима се подразумевају међународни планови, европске директиве и стратегије, као и законски прописи, стратегије, програми и планови на националном и локалном новоу. Анализа је урађена по овим нивоима посебно за ваздух и посебно за проблем вода, на основу базе података са интернет сајта пројекта (<https://ekoloskiodgovor.rs/wp-content/uploads/2022/08/31.07.2022.-Pregled-prikupljenih-podataka-o-zakonskim-i-programskim-dokumentima-javne-politike-o-vodi-i-vazduhu.pdf>).

I.A. Документи јавних политика о заштити ваздуха

1. На међународном нивоу најзначајнији је документ Организације уједињених нација „Агенда 2030“ који садржи укупно 17 циљева одрживог развоја, (<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>), од којих у циљу 11. један од подциљева садржи решавање проблема загађеног ваздуха. Циљеви Агенде 2030 треба директно да се реализују кроз национални и локалне планове развоја и програме и планове заштите животне средине.

У правном оквиру ЕУ придаје се велики значај мониторингу амбијенталног ваздуха кроз измене и допуне Директиве 2008/50/ЕЗ о амбијенталном ваздуху и чистијем ваздуху за Европу, којом се постављају циљеви у погледу спречавања и смањења штетних утицаја на здравље људи и животну средину у целости. Поред ове директиве посебном директивом Директиве 2004/107/ЕЗ (позната као 4. ћерка директива) уређују се и концентрације тешких метала, и то арсеника, кадмијума, живе, никла и полицикличних ароматичних угљоводоника у амбијенталном ваздуху а с циљем да се избегну, спрече или смање штетни утицаји на здравље људи и животну средину уопште.

Ове директиве, како се истиче у "Извештају из сенке за Поглавље 27 - Корак напред, назад два" (https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2022/09/Извештај-из-сенке-2022_Корак-напред-назад-два.pdf, Коалиција 27, 2022, стр. 39.) су у великој мери пренесене у законодавство Србије, али још није дошло до потпуног усаглашавања Закона о заштити ваздуха и Уредбе о условима мониторинга и захтевима квалитета ваздуха.

Важни су и европски стратешки документи Пакет политика за чист ваздух- Clean Air Policy Package (https://ec.europa.eu/environment/air/pdf/clean_air_for_all.pdf) i EU Action Plan: 'Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil' (<https://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/EU-Action-Plan-Towards-Zero-Pollution-for-Air-Water-and-Soil.pdf>).

За Србију посебан значај има и документ Зелена агенда за западни Балкан, донета крајем 2022. у Софији, која између осталог садржи циљеве смањења загађења, посебно ваздуха, воде и земљишта на западном Балкану (<https://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/Deklaracija-iz-Sofije-o-Zelenoj-agendi-za-Zapadni-Balkan-SRP.pdf>)

2. На националном нивоу у члану 24 крвног Закона о заштити животне средине (Службени гласник РС, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др.закон, 72/09 - др.закон, 43/11 - одлука УС, 14/16, 76/18 и 95/18-др.закон) утврђује се да се заштита ваздуха остварује предузимањем мера систематског праћења квалитета ваздуха, смањењем загађивања ваздуха загађујућим материјама испод прописаних граничних вредности и предузимањем техничко-технолошких и других потребних мера за смањење емисије, праћењем утицаја загађеног ваздуха на здравље људи и животну средину.

Ипак, кључни стратешки национални документ о заштити ваздуха је Закон о заштити ваздуха (Службени гласник РС, бр. 36/9, 10/13 и 26/21) којим се уређује управљање квалитетом ваздуха и одређују мере, начин организовања и контрола спровођења заштите и побољшања квалитета ваздуха као природне вредности од општег интереса која ужива посебну заштиту.

Према закону о заштити ваздуха, заштита ваздуха остварује се успостављањем јединственог система управљања квалитетом ваздуха, очувањем и побољшањем квалитета ваздуха, смањењем загађења, мониторингом квалитета ваздуха на основу мерења и стандардизованих метода, обезбеђивањем доступности јавности података о квалитету ваздуха и др.

Контрола квалитета ваздуха спроводи се кроз идентификацију зона и агломерација и прописаним активностима за процену квалитета ваздуха у зонама и агломерацијама за изабране загађујуће материје у ваздуху. У посебном поглављу Закона дефинисани су инструменти националне јавне политике и планирања, и то: програм заштите ваздуха, планови заштите ваздуха, краткорочни акциони планови, национални програм за постепено смањење годишњих националних граничних вредности емисија из постојећих постројења са сагоревањем, и планови оператера за смањење емисија из стационарних постројења, за које Закон прописује релевантан садржај.

На основу Закона о заштити ваздуха донесена су одговарајућа подзаконска акта као што су: Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Службени гласник РС, бр.11/10, 75/10 и 63/13), Уредба о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи, Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздуху из постројења за сагоревање (Службени гласник СР, бр. 6/16), Уредба о одређивању зона и агломерација (Службени гласник РС, бр. 58 од 5. августа 2011, 98 од 12. октобра 2012) и Уредба о утврђивању листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији републике Србије за 2020. годину (Службени гласник РС број 130 од 25.11.2022. године), Уредба о учешћу јавности у изради одређених планова и програма у области заштите животне средине (Сл. гласник РС, бр. 117/2021) и друге. Поред уредби донето је и више правилника о садржају планова квалитета ваздуха (Службени гласник РС, бр.21/10), о садржају краткорочних акционих планова (Службени гласник РС, број 65 од 14. септембра 2010.), о методологији за врсте и начине прикупљања података и др.

Најважнији стратешки документ о заштити ваздуха је Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом-https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/671302/Prog_zastite_vazduha_u_RS_2022-2030_sa_Akc_pl_0014_cyr.zip, који је коначно усвојен крајем 2022. године а којим су дефинисане мере и активности које ће се спроводити у наредном периоду у циљу побољшања квалитета ваздуха. Програм препознаје негативан утицај загађења ваздуха на јавно здравље, са визијом постизања чистог ваздуха у Србији до 2030. године, те нуди општи и специфичне циљеве, као и неколико сценарија за достизање циљева. Циљеви овог Програма биће реализовани кроз смањење емисија загађујућих супстанци из различитих сектора, као што су енергетика, стационарна постројења за сагоревање, саобраћај, велика индустријска постројења и пољопривреда, уз повезивање, сарадњу и учешће институција, привреде и грађана.

Општи циљ Програма је „смањење штетних утицаја на здравље услед излагања ваздуху лошег квалитета до 2030. у поређењу са 2015. годином кроз смањење излагања загађењу ваздуха, у исто време ограничавајући штетне утицаје на екосистеме” а најважнији посебни циљеви су следећи: 1. Смањење емисија CO₂ за 92% и суспендованих честица ПМ_{2.5} за 58,3%; 2: Смањење емисија загађујућих материја у ваздуху из индустријских постројења у вези са најбољим доступним техникама.

Програмом су дефинисане и мере и активности које ће помоћи јединицама локалне самоуправе у даљем развоју планова квалитета ваздуха, краткорочних акционих планова и програма локалних мониторинга.

Важни документи су и годишњи извештаји о квалитету ваздуха Агенције за заштиту животне средине, као што је задњи објављени извештај за 2020. годину (http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2020.pdf).

Поред ових докумената важни су и одговарајући просторни планови. Просторни план Републике Србије је још у изради, а за подручје Тимочке Крајине значајни су и поједини просторни планови подручја посебне намене као што је ППППН рударског басена Бор-Мајданпек, који је у изради, као и тек започета израда просторних планова подручја експлоатације минералних сировина на локалитету рудника „Чукару Пеки” у граду Бору – доње лежиште на животну средину и мреже магистралних и разводних гасовода источне Србије.

3. Закон о заштити ваздуха утврђује да поред осталих заштиту и побољшање квалитета ваздуха обезбеђује у оквиру својих овлашћења и јединица локалне самоуправе. Међутим, развој јавних политика заштите ваздуха на локалном нивоу у Републици Србији тече споро иако је још пре десетак година посебним правилницима дефинисан садржај локалних планова квалитета ваздуха и краткорочних акционих планова. Уредбом о одређивању зона и агломерација утврђене су посебне целине у циљу контроле, одржавања стања и/или унапређења квалитета ваздуха. Територија тада општине а сада града Бора налази се у првој зони "Србија", као и у посебној агломерацији "Бор". Зоне и агломерације одређују се на основу оцене квалитета ваздуха, у зависности од утврђене горње и доње границе оцењивања и преиспитује се најмање једном у пет година али и у краћем периоду, у случају насталих промена у активностима значајним за повећање концентрација загађујућих материја. Закон о заштити ваздуха утврдио је да се у зависности од категорије ваздуха у свакој зони и агломерацији, спроводе одређене мере ради спречавања или смањења загађивања ваздуха. При томе, у

зонама и агломерацијама у којима је ваздух треће категорије, односно када загађење ваздуха превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када је угрожен капацитет животне средине или постоји стално загађење ваздуха на одређеном простору, надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан је да донесе План квалитета ваздуха са циљем да се постигну одговарајуће граничне вредности или циљне вредности квалитета ваздуха.

Последњом Уредбом из 2022. године (Службени гласник РС, број 130 од 25.11.2022. године) утврђена је листа категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2020. годину. С друге стране, последњи Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха, који је приредила Агенција за заштиту животне средине (http://www.sepa.gov.rs/download/Vazduh_2021.pdf, стр. 9.) показује да је у 2021. години ваздух био прекомерно загађен и спада у категорију III у агломерацији Бор (услед прекорачења граничне вредности CO₂), као и у граду Зајечару (услед прекорачења граничних вредности суспендованих честица ПМ₁₀).

Град Бор донео је свој први Локални еколошки акциони план - ЛЕАП, којим су биле утврђене и активности на решавању проблема загађеног ваздуха још 2003. године а затим и други ЛЕАП 2013. године (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2016/07/PROJEKAT-LEAP-2013.zip>). Крајем 2022. донета је одлука о изради трећег ЛЕАП под називом Програм заштите животне средине града Бора. Решавање проблема заштите ваздуха регулисано је посебним Планом квалитета ваздуха још 2013. године (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2018/08/AQP-BOR-februar2013.pdf>) који је важио до 2022. Припремљен је нови План квалитета ваздуха за агломерацију Бор за период 2022 – 2030., окончана јавна расправа о нацрту овог документа (<https://bor.rs/notices/gradsko-vece-grada-bora-upucuje-javni-poziv-za-ucescu-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-plana-kvaliteta-vazduha-za-aglomeraciju-bor/>) и очекује се његово усвајање почетком 2023. године по добијању сагласности Министарства за животну средину. У међувремену град Бор је израдио уз учешће јавности Краткорочни акциони план квалитета ваздуха (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2021/07/KAP.pdf>), који се реализује од почетка 2022. године. За реализацију овог плана обезбеђена су средства у буџету града, посебно за функционисање локалних мониторинг станица и за проширење мреже мониторинг станица, за опремање екотоксиколошке лабораторије и др. За праћење и усмеравање реализације овог Краткорочног акционог плана формирано је стално радно тело састављено од представника градске управе, одговарајућих министарстава и других државних органа, стручних институција и организација цивилног друштва. Мониторинг квалитета ваздуха се у граду Бору, поред мреже државних мониторинг станица, спроводи и кроз локалну мрежу којом управља Институт за рударство и металургију као овлашћена институција, а на основу годишњих програма мониторинга ваздуха које усваја Скупштина града (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2022/09/br34-parna-god4-23.09.2022..pdf>). Поред ових докумената у Бору је у току израда Плана развоја града Бора (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2020/03/Odluka-o-izradi-plana-razvoja-grada-Bora-za-period-2021-2028.-godine.pdf>) на основу циљева одрживог развоја из Агенде 2030, за који су посебно обрађени циљеви одрживог развоја који се односе на обезбеђивање квалитета ваздуха. На основу овог највишег стратешког акта града Бора, разрађују се и циљеви и мере решавања проблема загађеног ваздуха у новом

Програму заштите животне средине и Плану квалитета ваздуха агломерације Бор. Такође је отпочела израда новог Просторног плана града Бора који ће са своје стране обезбеђивати просторне услове за решавање проблема загађеног ваздуха. Решавање проблема загађења ваздуха дефинисано је делом и у Плану енергетске ефикасности града Бора (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2021/10/PLAN-ENERGETSKE-EFIKASNOSTI-OPSTINE-BOR.pdf>)

Треба напоменути да је у Бору кључни проблем квалитета ваздуха загађење из рудничких и индустријских погона, те је за решавање овог проблема поред локалне заједнице неопходно учешће државе и компанија које руководе рудницима и металуршким постројењима.

Насупрот томе у граду Зајечару основни извори загађења ваздуха су индивидуална ложишта, није развијена мониторинг мрежа за праћење квалитета ваздуха и нису донети сви потребни документи. Скупштина града Зајечара донела је одлуку о изради Плана развоја града Зајечара за период 2021. до 2027. године (http://www.zajecar.info/files/document/2021/10/Odluka_o_pristupanju_izradi_plana_razvoja_zgrada_2021-2027.pdf) и одлуку о приступању изради Плана квалитета ваздуха на територији града Зајечара (Службени лист града Зајечара, бр. 70 од 9. децембра 2021). Постојеће радно тело за квалитет вода проширено је и за подручје квалитета ваздуха. Израђена је и радна верзија Плана квалитета ваздуха и очекује се организовање консултација за припрему нацрта, организовање јавне расправе о нацрту и коначно усвајање овог документа у 2023. години.

У Зајечару је у току активност на изради Просторног плана територије града (<http://www.zajecar.info/files/document/2019/11/PPTGZ.zip>), као и више просторних планова посебне намене који обухватају решавање проблема побољшања квалитета ваздуха – мрежа гасовода источне Србије, више локација за соларне електране и др. Такође покренуте су иницијативе за развој мониторинг мреже, како кроз добијање државних станица и проширење броја параметара који се прате, тако и кроз даљи развој локалне мреже.

1.Б. Документи јавних политика о заштити вода

1. Слично као и код проблематике заштите ваздуха, и у области заштите вода на међународном нивоу најзначајнији је документ УН „Агенда 2030“ који садржи циљеве одрживог развоја, од којих се циљ б. односи директно на воде, а као и циљ 14. који се односи на живот под водом. Ови циљеви реализују се кроз националне прописе и стратегије, као и локалне планове развоја и програме и планове заштите животне средине.

У правном оквиру ЕУ придаје се такође изузетан значај проблематици вода и њиховој заштити. Најважнији акт у области вода је „кровна“ Оквирна директива о водама (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/2014-11-20>) у којој су утврђени кључни циљеви европске политике о водама, а пре свега свеобухватна заштита свих вода и интегрално управљање водним ресурсима. Оквирна директива о водама је директива која укључује и повезује друге значајне директиве које се непосредно или посредно односе на област вода од којих су неке: - Директива 75/440

(https://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/direktive-eu/%283.%20Direktiva%2075-440-EEC%20o%20kvalitetu%20povr_232inske%20vode%29.pdf) која се односи на захтевани квалитет површинске воде намењене за захватање за воду за пиће:

- Директива о заштити подземне воде од загађења и погоршавања квалитета (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/118/2014-07-11>), која се односи на спречавање погоршања стања подземних вода и примену посебних мера за спречавање и контролу њиховог загађења;
- Директива о индустријским емисијама (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/2011-01-06>), која регулише загађење из индустрија;
- Директива о стандардима квалитета животне средине у области вода (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0105&from=EN>), која се односи на стандарде квалитета животне средине у односу на присуство одређених загађујућих супстанци или група супстанци идентификованих као приоритетне на основу ризика за животну средину;
- Директива 2013/39/ЕЦ (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/39/oj>) која се односи на приоритетне супстанце у области политике вода;
- Директива о управљању квалитетом воде за купање (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/7/2014-01-01>), која одређује стандарде квалитета и праћења стања воде која служи за купање и рекреацију;
- Директива која утврђује техничке спецификације за хемијске анализе и мониторинг статуса воде (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/90/oj>), која успоставља минималне критеријуме за њихово извршење при мониторингу, као и правила којима се доказује квалитет аналитичких резултата.

Што се тиче примене ових директива у процесу хармонизације правног система Србије и ЕУ, како се истиче у „Извештају из сенке за Поглавље 27 - Корак напред, назад два“ у протеклом периоду није било значајних промена јер није измењен закон о водама, и донета с њиме повезана подзаконска акта. Такође, потребна је боља координација између сектора за управљање водама и сектора за заштиту животне средине у вези с применом ЕУ директива. У току су припреме за измене и допуне Закона о водама па су припремљене Полазне основе за израду нацрта закона о водама (<http://www.minpolj.gov.rs/download/polazne-osnove-za-izradu-nacrta-zakona-o-vodama/>)

2. Основну регулативу на националном нивоу за спровођење заштите вода од загађивања представљају Закон о водама (Службени гласник РС, бр. 30 од 7.5.2010, 93 од 28.9.2012, 101 од 16.11.2016, 95 од 8.12.2018) и Закон о заштити животне средине (Службени гласник РС, бр. 135/04, 36/09, 36/09 -др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11 –УС и 14/16), којима је прописана израда одговарајућих планова за заштиту вода од загађивања. Законом о водама се уређује правни статус вода, интегрално управљање водама, управљање водним објектима и водним земљиштем, извори и начин финансирања водне делатности за заштиту вода од загађивања и заштиту од штетног дејства вода. Акцент је стављен на аспект заштите животне средине, односно, остваривање циљева заштите животне средине у области вода, јер је усвојен комбиновани приступ, који обухвата контролу загађивања на месту настанка, путем успостављања емисионих граничних вредности и стандарда квалитета животне средине. Оцена стања квалитета вода даје се на бази еколошког и хемијског статуса, узимајући лошији од њих и то за реке и језера, као и еколошког потенцијала и хемијског статуса, за вештачка и значајно измењена водна тела.

Еколошким стандардима дефинисане су вредности биолошких (водени бескичмењаци, алге, макрофите, микроорганизми) и одабраних физичко-хемијских параметара квалитета (кисеонични параметри, ацидитет, нутријенти) у односу на

природно стање, док је хемијски статус дефинисан стандардима квалитета животне средине у погледу приоритетних хазардних и осталих специфичних супстанци.

Поред наведених закона, за управљање водама значајни су и Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (Службени гласник РС, бр. 135/04 и 25/15); Закон о рударству и геолошким истраживањима (Службени гласник РС, број 101/15), којим се, између осталог, уређује начин класификације ресурса и резерви минералних сировина и подземних вода и геотермалних ресурса; Закон о заштити природе (Службени гласник РС, бр. 36 од 2009, 88 од 2010, 91 2010 - исправка, 14 2016, 95 2018 - др. закон, 71 2021.) којим се утврђује заштита и очување природе, биолошке, геолошке и предеоне разноврсности као дела животне средине, имајући у виду јединство процеса у природи чија је значајна компонента вода; Закон о јавном здрављу (Службени гласник РС, број 72/09), којим се уређују остваривање јавног интереса - очување и унапређење здравља становништва, у оквиру чега и очување животне средине представља значајну активност; и др.

Законом о водама утврђена су стратешка и планска акта која су основ за управљање водама на територији Републике Србије. Кључни стратешки акт (који замењује дотадашњу Водопривредну основу Републике Србије) којим се утврђују циљеви управљања водама је Стратегија управљања водама до 2034. године (http://www.rdvode.gov.rs/doc/Strategija_FINAL.pdf) и у њој се утврђују основни начини коришћења вода, заштите вода од загађивања и заштите од вода на читавој територији Републике Србије. Усвојен је и Акциони план за спровођење Стратегије управљања водама за период 2021-2023. (<http://www.rdvode.gov.rs/doc/Akcioni-plan-za-sprovodjenje-Strategije-upravljanja-vodama-na-teritoriji-RS-2021-2023.pdf>) па су тако створени услови за њено ефикасно спровођење.

Предстоји доношење стратешких и планских докумената у складу са обавезама које проистичу из Оквирне директиве о водама (План управљања водама, План заштите вода од загађивања, План управљања ризицима од поплава, развој конкретног плана и мера за унапређење мониторинг квалитета вода, интеграција директива о природи -Директива о птицама и Директива о стаништима - у област управљања водама, и др.). У протеклом периоду спроведена је јавна расправа о Предлогу плана управљања водама (<http://www.rdvode.gov.rs/plan-upravljanja.php>), те се очекује да ће овај кључни документ ускоро бити усвојен.

Поред наведених, за област управљања водама значајни су и други стратешки документи:

- Национална стратегија одрживог развоја за период 2009-2017. године (Службени гласник РС, број 57/08), која промовише принципе интегрисања питања животне средине у остале секторске политике и укључење трошкова везаних за животну средину у цену производа ("корисник плаћа" и "загађивач плаћа"). У сектору вода одрживи развој подразумева оптимално управљање водама, уз очување и унапређење квалитета вода и њихово рационално коришћење. Ова ће стратегија бити замењена Планом развоја Републике Србије;

- Национални програм заштите животне средине обухвата период до 2019. године (https://www.zzps.rs/wp/pdf/Nacionalni_program_zastite_%20zs.pdf), који представља средство за рационално решавање приоритетних проблема у области заштите животне средине у земљи. Овај план биће замењен новом Стратегијом заштите животне средине чију је израду покренуло Министарство животне средине;

- Просторни плану Републике Србије од 2010. до 2020. године (Службени гласник РС, број 88 од 23. новембра 2010), којим се у делу који се односи на водне ресурсе,

посебан значај даје њиховом одрживом и строго контролисаном коришћењу. У току је израда новог Просторног плана Србије до 2035. године.

3. Законом су бројне надлежности у сфери управљања водама пренете на локалне самоуправе, које су посебно надлежне за доношење планова којима се уређује заштита од штетног дејства вода (план управљања ризицима од поплава, општи и оперативни план за одбрану од поплава), као и планова којима се уређује заштита вода од загађивања (план заштите вода од загађивања и програм мониторинга). Локална самоуправа је одговорна и за управљања водама II реда, издавање водних аката за објекте локалног значаја, као и аката за испуштање отпадних вода у јавну канализацију. Међу њеним најзначајнијим активностима је обављање и развој комуналних делатности (пречишћавање и дистрибуција воде за пиће, прикупљање и пречишћавање отпадних вода и др.), што се регулише посебним законом. И за област вода важи оцена да реализација јавних политика заштите вода на локалном нивоу у Републици Србији тече споро.

Град Бор је основна опредељења о управљању и заштити вода, као и за друге аспекте животне средине, дефинисао у својим досадашњим локалним еколошким акционим плановима и плановима у досадашњој стратегији одрживог развоја и у Просторном плану. У току је израда новог, трећег по реду Програма заштите животне средине (ЛЕАП), новог Плана развоја града Бора који замењује досадашњу стратегију одрживог развоја и новог Просторног плана града Бора. Сваке године раде се и посебни оперативни планови одбране од поплава вода II реда на територији Бора (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2020/06/br31-parna-god4-29.05.2020..pdf>).

У досадашњим ЛЕАП-има посебно су обрађени циљеви и задаци у области обезбеђивање пијаће воде а посебно решавање отпадних вода. Пијаћа вода обезбеђује се са удаљених изворишта (4 посебна система, од којих је најзначајнији систем Боговина – извориште у Црном Тимоку), тако да локалне јавне чесме нису од посебног значаја. Главни проблем су рудничке и индустријске отпадне воде, чије решавање је у надлежности државе и компанија које управљају рудницима и индустријским погонима. Компанија ЗиЈин Коопер која је стратешки партнер и управљач бившег РТБ Бор, започела је обједињено решавање рудничких и индустријских отпадних вода у сливу Кривељске и Борске реке, али још нису доступни планови и процене утицаја на животну средину за ове објекте. Компанија ЗиЈин Мајнинг која управља новим рудником Чукару Пеку дефинисала је планове и процене утицаја на животну средину за погоне који су усмерени на Брестовачку и Борску реку. Град Бор одговоран је за комуналне отпадне воде чије је решавање започето израдом Нацрта Плана детаљне регулације за изградњу колектора и постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) у сливу Борске реке (<https://bor.rs/wp-content/uploads/2018/06/Oglas-JU-PPOV-Bor-.pdf>). Решавање овог проблема се сада мења кроз израду новог Просторног плана града Бора и Генералног урбанистичког плана, а поред решавања постројења за слив Борске реке, отпадне воде се решавају и за слив Брестовачке реке изградњом посебних биореактора.

Квалитет вода јавних чесми на територији града Бора прати Завод за јавно здравље "Тимок", као и вода на Борском језеру које се користе и за купање и рекреацију. Међутим воде Борске, Кривељске и Брестовачке реке не прате се мерним станицама Републичког хидрометеоролошког завода. Републички

хидрометеоролошки завод преко две своје мерне станице прати воде (и квалитет вода) Великог Пека (https://www.hidmet.gov.rs/ciril/hidrologija/povrsinske/sliv_dunav.php). У току је у граду Бору израда елбората и успостављање обједињеног система мерних станица за праћење квалитета ваздуха, вода и земљишта.

Слично као и у Бору, град Зајечар је решавао питања управљања водама у свом Просторном плану, и наставиће да га решава кроз израду Плана развоја града Зајечара. Оно што је за Зајечар специфично је то да, и поред тога што је снабдевање пијаће воде решено у потпуности водом из Грлишке акумулације и прерадом у фабрици воде, постоје бројне артеске чесме у граду које представљају право богатство. Град је заштиту ових чесама решио посебном Одлуком о заштити артеских и субартеских чесама на територији града Зајечара (Службени лист града Зајечара, бр. 47 од 24. децембра 2015.) али и даље постоје проблеми израде недозвољених бушотина које ремете издашност и квалитат воде са ових чесама. Постоји и посебно стално радно тело за квалитет вода које прати уређење ових јавних чесама.

Проблем уређивања Црног и Белог Тимока решава се кроз реализацију Плана детаљне регулације уређења деоница Белог и Црног Тимока у Зајечару (http://www.zajecar.info/files/document/2019/11/PDR_REGULACIJA_TIMOK.ZIP). Као и у граду Бору урађен је и План детаљне регулације постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода на територији града Зајечара (http://www.zajecar.info/files/document/2021/10/PDR_postrojenja_za_preciscavanje_otpadnih_voda_na_terit.gradu_Zajecara.zip). За поједина индустријска постојења урађени су посебни планови – План детаљне регулације постројења за прераду отпадних вода из производног погона пиваре “Хајнекен Србија” у Зајечару (http://www.zajecar.info/files/document/2019/11/PDR_PPOV_HEINEKEN.ZIP), затим Урбанистички пројекат сепарације кречњака Рготски крш (http://www.zajecar.info/files/document/2019/8/UP_RGOTSKI_KRS_opt.pdf) и др.

Квалитет вода са артеских јавних чесама редовно прати Завод за јавно здравље „Тимок“, док Републички хидрометеоролошки завод прати водотокове Белог, Црног и Великог Тимока преко већег броја станица, али само једна станица, која је лоцирана у самом Зајечару, анализира и квалитет речне воде (https://www.hidmet.gov.rs/ciril/hidrologija/povrsinske/sliv_timok.php).

Овај текст је произведен у оквиру пројекта „Еколошки одговор на експанзију рударења у Тимочкој Крајини“ који финансира Европска унија, а реализују Удружење „За чесме“, Друштво младих истраживача Бор, Грађанска читаоница „Европа“ Бор и „Дечији центар“ Зајечар. Садржај овог текста је искључива одговорност наведених удружења и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.